

УДК 371.1

О. Почуєва, м. Харків

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

***Анотація.** У статті розглянуті деякі аспекти якісного управління педагогічним колективом.*

Ключові слова: управління, якість, діяльність педагогічного колективу, управління педагогічним колективом.

***Аннотация.** В статье рассматриваются некоторые аспекты качественного управления педагогическим коллективом*

Ключевые слова: управление, качество, деятельность педагогического коллектива, управления педагогическим коллективом.

***Annotation.** In the article to consider some aspects of high-quality management a pedagogical collective*

Keywords: management, quality, activity of pedagogical collective, management a pedagogical collective.

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття не просто позначився змінами світу, його змінність перетворилась на константу історичного процесу. Найбільш успішними стають суспільства, що мають високий рівень знань та інтелекту. Сьогодні можна впевнено свідчити, що головним виміром суспільного розвитку і разом з тим його вагомим важелем стає розвиток особистості, власне людський розвиток. Якість освіти - це поняття, яке сьогодні на центрі дискусій не тільки у вітчизняних освітянських колах, а й у міжнародному просторі. Слід констатувати наявність гострої полеміки та постійних обговорень щодо визначення якості освіти, починаючи з навчальних досягнень учнів та студентів і, закінчуючи якістю діяльності навчальних закладів та якістю надання освітніх послуг. Науковий підхід управління якістю діяльності педагогічного колективу є наразі доволі актуальним, тому потребує обґрунтованого забезпечення на всіх рівнях освітнього процесу. Практика показує, що певний потенціал освітнього процесу, підвищення його якості знаходиться саме в управлінських

можливостях. В управлінській діяльності якість освіти посідає ключову позицію й забезпечує вирішення таких протиріч:

- між соціальною необхідністю створення нових видів освітніх установ й відсутністю наукового обґрунтування механізмів управління якістю професійної педагогічної діяльності таких педагогічних установ;
- між особистісно орієнтованими цілями освіти й відсутністю реальної системи збору, обробки й аналізу інформації про якість освіти, включаючи якість професійної діяльності педагогів, необхідної для ухвалення продуктивних управлінських рішень на практиці;
- між особистісно зорієнтованими цілями освіти й відсутністю реальної моніторингової системи її аналізу.

У межах такого підходу питання управління якісною діяльністю педагогічного колективу потребує глибокого вивчення й теоретичного обґрунтування.

Метою даної статті є обґрунтування необхідності створення системи моніторингу якості діяльності педагогічного колективу для відстеження впливу педагогічної діяльності на рівень якості освіти в навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. *Якість* - філософська категорія, що виражає невіддільну від буття об'єкта істотну визначеність, завдяки якій він є саме цим, а не іншим об'єктом. Якість відбиває стійкі зв'язки складених елементів об'єкта, характеризує його специфіку, що дає змогу відрізнити один об'єкт від інших. Саме завдяки якості кожен об'єкт існує та уявляється як щось відмежоване від інших об'єктів. Разом з тим якість виражає й те загальне, що характеризує весь клас однорідних об'єктів. Вважається, що першим проаналізував категорію якості давньогрецький філософ і вчений Арістотель (384-322 до р.х.). Він визначив її як "видову відмінність" однієї сутності від іншої, що належить до того ж виду. Арістотель вказував на мінливість якості як зміну стану речей, їх здатність перетворюватись у свою протилежність (справне — пошкоджене, корисне — шкідливе, солодке —

гірке, тепле — холодне, біле — чорне). Сучасна концепція якості продукції Міжнародної організації зі стандартизації (стандарт ISO - 8402) визначає якість як сукупність властивостей та характеристик продукції або послуг, що надають їм здатності до задоволення існуючих потреб. Ці стандарти ввели також такі поняття як забезпечення якості, управління якістю, започаткували сертифікацію системи якості, під якою розуміється сукупність організаційних структур, відповідальності, процедур, процесів і ресурсів, що забезпечують загальне управління якістю.

Особливістю освіти є більш складна, ніж для продукції, структура результатів освітньої діяльності для споживачів - освітньої продукції. Тому якість освіти можна визначити як: сукупність властивостей та характеристик освітнього процесу, що надають йому спроможність формувати такий рівень професійної і громадської компетентності, який задовольняє існуючих потреб громадян, підприємств і організацій, суспільства та держави. Якісна освіта вважається сьогодні міжнародною спільнотою як одна з необхідних умов успішного розвитку будь-якої країни.

Поняття якості освіти є достатньо широким, оскільки охоплює якість навчання, виховання та розвитку особистості як результат освітньої діяльності. Так, на думку С.Є. Шишова та В.О. Кальней, якість освіти - це педагогічна категорія, що характеризує ступінь досягнення поставлених в освіті цілей та завдань, «якість освіти визначається сукупністю показників, що характеризують різні аспекти навчальної діяльності освітнього закладу: зміст освіти, форми і методи навчання, матеріально-технічну базу, кадровий склад тощо, що забезпечують розвиток компетенції молоді, що навчається».

Розуміючи під якістю освіти її результати, в яких відображено досягнутий рівень запланованих цілей, стан шкільного середовища, умови функціонування та розвитку освітньої установи, динаміку особистісного розвитку учителя та учня (зміни професійної компетентності учителя та його ставлення до роботи; соціальне, духовне, психічне здоров'я дитини, рівень її

особистих зусиль), впровадження сучасних педагогічних технологій, ми визначаємо фактори, що впливають на якість освіти. Отже, для всіх освітніх установ спільними показниками якості освіти є:

- рівень соціального, психічного, біологічного розвитку особистості;
- рівень навченості школярів;
- рівень сформованості загальнонавчальних вмінь і навичок;
- рівень вихованості учнів;
- рівень життєвої захищеності, соціальної адаптації.

На думку В. Панасюка, якість шкільної освіти, як складна та багатоаспектна проблема, може бути розкрита через категорії властивості, структури, системи, кількості, ефективності, оцінки, управління тощо. Розвиваючи свої міркування про сутність такого багатоаспектного та багатовимірного поняття, яким є якість освіти, Василь Панасюк зазначає, що доцільно говорити про певні якості об'єкта. У найширшому розумінні термін «якість освіти» він пропонує розглядати як єдність таких компонентів, які необхідно вимірювати для отримання узагальненої оцінки й здійснення управління щодо поліпшення досягнутої якості:

- якість викладання (самого навчального процесу та педагогічної діяльності);
- якість науково-педагогічних кадрів (їх підготовки, кваліфікації тощо);
- якість освітніх програм;
- якість матеріально-технічної бази та інформаційно-освітнього середовища;
- якість тих, хто навчається; тобто студентів, учнів, абітурієнтів (їх людські, особистісні якості, що формуються під впливом навчально-виховного процесу);
- якість управління;
- якість дослідження.

За одним із визначень, діяльність - це активність людини, що спрямована на перетворення предмета праці з метою отримання результату, що відповідає суспільним, особистим, духовним та матеріальним потребам. Професійна педагогічна діяльність знаходиться у фокусі багатьох філософських, соціально-педагогічних досліджень. Проблемам професійно-педагогічної діяльності присвятили свої наукові праці психологи: Б.Г. Ананьєв, М.Я. Басов, Л.С. Виготський, І.А. Зимня, Г.С. Костюк, А.К. Маркова, С.Л. Рубінштейн та ін. Соціально-детермінований характер професійної педагогічної діяльності став предметом досліджень педагогів-класиків Ю.К. Бабанського, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, С.Л. Шацького та ін. Г.С. Сухобська проаналізувала пізнавальні основи педагогічної діяльності, а роботи Ф.Н. Гоноболіна, Н.В. Кухарєва, В.О. Сухомлинського мають для нас велике значення протягом вивчення емоційно-творчих аспектів різних видів педагогічної діяльності. Аналіз літератури з педагогіки та психології (Л.С. Виготський, В.В. Давидов, Л.В. Занков, Д.Б. Ельконін, І.П. Підласий, О.Я. Савченко, В.О. Сухомлинський та ін.) свідчить, що головною фігурою педагогічного процесу школи є учень як суб'єкт власної діяльності. Тому головною метою вчителя є формування навчальної діяльності, у складі якої формується інтелектуальний, моральний, естетичний, фізичний розвиток учнів. За визначенням І.А. Зимньої, «...предметом педагогічної діяльності є організація навчальної діяльності учнів, спрямованої на засвоєння ними предметного соціокультурного досвіду як основи та умови розвитку». Специфіка педагогічної діяльності визначається подвійним характером її об'єкта: учень та ті засоби, якими володіє педагог.

Характеристика педагогічної діяльності вчителя найбільш повно враховує специфіку та відображає різноманітні її види: одночасне викладання декількох навчальних предметів, обов'язкове класне керівництво, методичну роботу у професійному методичному об'єднанні. Вчитель

організовує співробітництво у всіх видах педагогічної діяльності не лише зі своїми учнями, а й з їх батьками та іншими спеціалістами-предметниками, які працюють у його класі.

Особливий інтерес і важливе значення мають досліджені і визначені Н.В. Кузьміною у феномені педагогічної діяльності три види закономірностей.

Перший вид закономірностей, пов'язаний з психологічними умовами діяльності педагога, що виступає у вигляді закономірностей відповідності, домінантності та валентності. Закономірність відповідності проявляється у відчутті та розумінні об'єкту своєї діяльності, виборі засобів для досягнення цілей педагогічної взаємодії з учнями. Домінантність знаходить прояв у цільових настановах та їх зв'язку з продуктивністю діяльності. Закономірність валентності, на думку дослідниці, виявляється у залежності успіху педагогічної діяльності від наявності у вчителя таких важливих якостей: уміння ставити та розв'язувати педагогічну задачу; організовувати спілкування та педагогічний процес як співпрацю та взаємодію; організовувати навчальний матеріал як систему пізнавальних задач; враховувати індивідуальні особливості учнів; прогнозувати та проектувати педагогічну взаємодію.

До *другого виду* закономірностей відносять закономірності циклічності, які виявляються у залежності між досвідом роботи, віком, здібностями та продуктивністю самостійної педагогічної діяльності і професійними вміннями, що забезпечують досягнення мети.

Третій вид пов'язаний із залежністю між послідовністю дій педагога та цілісністю підпорядкування педагогічним задачам. У структурі закономірності валентності особливо важливими для вчителя є уміння ставити й розв'язувати педагогічну задачу та уміння організовувати навчальний матеріал як систему пізнавальних задач, що в системі з іншими забезпечують складання й розв'язування НПЗ у професійній діяльності.

Ще однією з найважливіших характеристик педагогічної діяльності є її продуктивність. На думку Н.В.Кузьміної, кінцеві результати праці вчителя не в тому, скільки і як він поставив оцінки, а в тому, як діти підготовлені до навчання в середніх і старших класах, підготовлені до життя у суспільстві.

Розглядаючи різні підходи у дослідженні педагогічної діяльності, можна прийти до висновку, що важливою методологічною основою предметного вивчення феномену педагогічної діяльності в сучасній теорії педагогіки та практиці є системний підхід. Системний підхід передбачає вивчення педагогічної діяльності з точки зору її структурного аналізу та у взаємозв'язку компонентів. Загалом у педагогічній системі вбачають багатопланову освіту, що включає різноманітні взаємопов'язані елементи: мету, навчальну інформацію, засоби педагогічної діяльності, форми діяльності педагогів та учнів, способи управління різними видами діяльності та поведінки учнів, об'єднані педагогічним цілепокладанням.

Управління педагогічним колективом - одна з основних управлінських функцій поряд з плануванням, організацією і контролем. Для того, щоб спільна діяльність була ефективною, необхідно, щоб виконавці розуміли, яких результатів від них чекають, щоб вони були зацікавлені в отриманні цих результатів, щоб робота приносила задоволення, а також щоб стосунки в колективі сприяли продуктивній праці. Всі ці умови створюються керівником у процесі керівництва колективом.

Функція управління педагогічним колективом є однією з ланок управлінського циклу, вона пов'язана з іншими функціями і впливає на ефективність усієї системи внутрішньошкільного управління. Реалізація функції керівництва у школі забезпечує формування педагогічного колективу, таких стосунків між його членами й така їх організаційна поведінка, які в максимальному ступені сприяють досягненню мети освітньої установи. За допомогою керівництва стимулюються, об'єднуються і прямують зусилля всіх педагогічних працівників, тому необхідно

забезпечити умови, за яких трудова активність педагогічних працівників буде відповідати потребам організації. Перш за все, співробітники повинні розуміти, в які терміни та яких результатів від них очікують. Треба, щоб вони були зацікавлені у досягненні цих результатів, отримували задоволення від роботи. Крім того, у трудовому колективі слід підтримувати сприятливий для продуктивної роботи соціально-психологічний клімат. Якість керівництва визначається ефективністю рішення задач, що виникають у процесі реалізації цієї функції. Набір завдань специфічний для кожної освітньої установи. У той же час, згідно із сучасною теорією управління діяльність керівника повинна відповідати певним загальним вимогам. Адже якість реалізації функції керівництва педагогічним колективом виявляється шляхом визначення повноти складу вирішуваних в кожній освітній установі завдань і рівня отриманих результатів навчання.

Якість реалізації функції керівництва педагогічним колективом ґрунтується на володінні керівником школи засобами своєчасного визначення й вирішення завдань, пов'язаних із постановкою цілей перед співробітниками, стимулюванням їх трудової активності, створенням сприятливого соціально-психологічного клімату колективу.

Таким чином, можна зробити **висновок**, що професійна діяльність педагогів відрізняється індивідуальним характером, проте якість освіти досягається зусиллями всього педагогічного колективу. У тому, якими будуть ці зусилля, а отже, і якість освіти, істотну роль відіграє ефективність реалізації керівником функції управління якістю діяльності педагогічного колективу. Отже, підтримка високих результатів навчально-виховного процесу вимагає від керівника підвищення ефективності керівництва педагогічним колективом.

Література:

1. Педагогіка вищої школи і вищої освіти / [І.П. Аносов, Т.Ф. Бельчева, М.В. Елькін, М.І. Приходько та ін.]; – Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 316 с.

2. Афанасьева Т.П. Технологии развития педколлектива, или как без проблем управлять педагогическим коллективом школы / Т.П. Афанасьева, И.А. Елесева. – М. : АРКТИ, 2007. – 168 с.
3. Кузьмина Н.В. Закономерности педагогической деятельности // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы / Под ред. А.А. Бодалёва и др. – 1978. - вып. 4. - С. 66-74.
4. Лукіна Т.О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика / Лукіна Т.О. – К. : «Шкільний світ», 2006. - 128с.
5. Шакуров Р. Х. Социально-психологические основы управления: руководитель и педагогический коллектив / Шакуров Р.Х – М.: Просвещение, 1990. – 208 с.